

Architektura gotycka na Ostrowie Tumskim w Poznaniu. Studium architektoniczno-archeologiczne. Streszczenie

Celem pracy jest ukazanie architektury gotyckiej na Ostrowie Tumskim w Poznaniu oraz przekształceń i zagospodarowania terenu wokół budynków. Praca składa się z dwóch części – opisowej, która jest analizą i interpretacją materiału źródłowego oraz części drugiej – katalogu, który jest bazą źródłową. W części tekstowej omówiono zachowane budynki i rozpoznane relikty z podziałem na obiekty sakralne i towarzyszące im cmentarze, budynki mieszkalne, architekturę obronną, pozostałe budynki kościelne (np. szkołę) oraz tzw. małą architekturę (np. drogi, mosty, ogrodzenia). Uzupełniającym zagadnieniem jest detal architektoniczny, a w szczególności ceramika budowlana i możliwości, jakie daje analiza stylistyczna oraz materiały porównawcze, które pozwalają dla części źródeł wskazać warsztaty budowlane. Przyjęty zakres chronologiczny dla rozważań zawiera się między poł. XIII w., kiedy nastąpiła translokacja Poznania na lewy brzeg rzeki Warty, a 2 dekadą XVI w. (śmierć biskupa Jana Lubrańskiego) i odnosi się do terenu Ostrowa Tumskiego wraz z Zagórzem.

Postawiono pytanie jak architektura i jej najbliższy kontekst zmieniały się po przekazaniu terenu biskupstwu poznańskiemu. Odniesieniem do badań jest starsza zabudowa grodowa i równoległa zabudowa miasta lokacyjnego. Na podstawie przeprowadzonej analizy ustalono kryterium wyboru miejsca pod zabudowę (tradycja, bezpieczeństwo, prestiż), określono przemiany dotyczące stosowanych technik budowlanych i użytych materiałów, warunki zabudowy mieszkalnej, stylistykę i estetykę architektury i jej elementów, co w określonych przypadkach przełożyło się na wskazanie warsztatu budowlanego (XIII w. - dominikanie, warsztaty francuskie; 2. poł. XIV w. – warsztaty śląskie; koniec XIV i początki XV w. – warsztaty pomorskie, w tym warsztat Henryka Brunsberga ze Szczecina). Ustalono, że od XIII w. wyodrębniony został plac katedralny, a wokół niego i przy głównym trakcie wznoszono kanonie, natomiast drewnianą i szachulcową zabudowę mieszkalną niższego duchowieństwa - na stoku dawnych wałów w zachodniej części Ostrowa. Po otoczeniu terenu biskupiego murami obronnymi również tam budowano kanonie, natomiast wikariaty stopniowo przenoszono w rejon północny. Obszar Ostrowa Tumskiego w początkach XVI w. upodobniony został do małego miasta (mury, bramy, główny trakt, brukowane drogi, wydzielony plac z katedrą i siedziba właściciela), jednak ze względu na małe zaludnienie jego zabudowa mieszkalna była rozproszona, bez podziału na działki i parcele.

Praca powstała w oparciu o badania archeologiczne prowadzone w latach 1938-2017 i uzupełniają ją źródła pisane, ikonografia oraz dotychczasowe ustalenia naukowe.